

ייצוגים של בדידות צילום תוך התמקדות בעבודותיה של ויויאן מאייר

מבוא

עבודתי עוסקת בנושא ייצוגים של בדידות בצילום תוך כדי התמקדות בעבודותיה של הצלמת ויויאן מאייר. הגעתי לנושא זה מכיוון שכרגע בימי הקורונה ובמיוחד בזמן הסגרים הרבים שנקלענו אליהם אנשים רבים, וביניהם גם אני, מרגישים הרבה פעמים בדידות וחשבתי שמעניין לבדוק את הנושא הזה מהזווית של הצילום. בעבודת החקר בחרתי לבחון כיצד מקבלת תחושת בדידות ביטוי בדימוי הצילומי, וזאת תוך חקירת הדימויים הצילומיים של מספר צלמים המדברים על בדידות והתמקדות בעבודותיה של ויויאן מאייר. על ויויאן למדתי כבר בכיתה י"א וסיפורה מאוד התחבר לנושא העבודה.

ייצוגים של בדידות בצילום

הצילום הוא מעין מדיום תקשורתי בעל פוטנציאל תרבותי עשיר ומרובה רבדים, העשוי לסייע בלמידת מושגים על חיי האדם, תרבותו ומרחב חייו בעזרת דימויים חזותיים, מתוך התבוננות מושכלת בתצלומים עשויים להבין רבות על הצלם, על התצלום עצמו ועל המצולם. בחינת הצילום בהקשר חברתי מאפשרת חשיפת ערכים אנושיים רבים באמצעות תצלומים ובכך הופך הצילום לראי החברה למסמך חזותי אשר נוצר בתוך תרבות מסוימת ומשקף אותה, הצילום הינו תוצר סובייקטיבי של השקפות הצלם. הנסיבות של הפקת תצלומים והשימוש בהם משפיעות על צורתו של הצילום: תצלומים אשר מוזמנים וממומנים על ידי גורמים מעוניינים, מופצים או מוצגים למטרות מסוימות ומוגדרות ועשויים לפי קודים עיצוביים מעניקים לצילום משמעות מסוימת – לעיתים גלויה ולעיתים סמויה. מכיוון שבחשיפת המשמעות הצילומית שותפים הצופה, התצלום והצלם, נוכל לראות את הצילום כתקשורת, ואת המנגנון אשר יוצר את משמעותיות התצלומים כתקשורת צילומית (Nye, 1986). הצילום נתפס כאמצעי להעברת מסרים, משום שהתצלומים נעשים על ידי צלמים, אנשי בעלי גישות, דעות והשקפות מסוימות, אשר מכוונים להצגת נושאים באור מסוים ולפי עמדות סובייקטיביות עבור קהל מתבוננים, שגם להם יש דעות והשקפות משל עצמם להבנת התצלומים. תיאוריות חברתיות מרקסיסטיות יטענו כי הצילום משמש כלי לביטוי ולחיזוק האידיאולוגיות של השכבה השולטת בחברה. רבים טענו והוכיחו, כי הצילום אינו מייצר העתק סתמי של המציאות, אלא הוא שב ומחזק, על ידי ביטוי חזותי הנחשב למעניין, רעיונות השולטים בחברה. האמירה הצילומית הינה סובייקטיבית, תלוית מקום, תלוית זמן ותלויה ברצונו של הצלם ועם זאת, הבנת האמירה תלויה גם ברצונו של הצופה לפענח את העבודה שמולו. בכל תצלום חבויה משמעות עמוקה וסימבולית, המשתנה מתקופה לתקופה ומצופה לצופה, והיא הולכת ומתרחקת מכוונת הצלם, או מתקרבת אליה, אם במאמץ אינטלקטואלי ואם מבלי לשים לב. המצלמה היא כלי לראייה תפקודית של המציאות בכך שהיא מאפשרת רישום מיידי שלה, אך בעת ובעונה אחת היא גם משמשת ככלי לראייה אסתטית של המציאות, בכך שבעזרתה יכול כל אדם ואדם להגיב על העולם. ניתן לצלם כל דבר, ללא הבחנה של יפה או מכוער, טוב ורע, בכך להביע דעה אישית.

סופרה של אוליביה לאינג (Olivia Laing) הנקרא "The Lonely City: Adventures in the Art of Being Alone" היא מדברת על רעיון הבדידות, בעבודות של מספר אומנים שונים תושבי העיר. (the lonely city = ניו יורק סיטי). ליינג סבורה כי הבדידות אינה מצב אשר קבוע בזהותנו אלא יותר כמו קבוצה או "שבט" אליהם אנחנו משתייכים, כמו למשל להיות נשים או אפרו אמריקאים.

בספרה של לאינג מוצגות שתי תפיסות מעניינות: הראשונה היא הבדידות, אשר היא תכונה אמריקאית במיוחד (או קללה או זכות, תלוי כיצד מסתכלים על כך). התפיסה השנייה היא שהבדידות הינה תחום "מיושב" מאוד ואשר מבוטא באופן שוטף על ידי אומנים חזותיים שונים. במחקר שערכה לאינג מופיע קלאוס נומי (Klaus Nomi), "הציפור הבודדת" של סצינת האומנות באיסט וילג' בשנות ה-70 המאוחרות. אך היא בעיקר מדברת על אנשים שיותר מוכרים כ"אדונים של הייאוש המודרני", דוגמאת אדוארד הופר (Edward Hopper), אנדי וורהול (Andi Warhol) ודייוויד וונג'רוויץ (David Wonjarwoicz).

לאינג גם אומרת כי אם אהבה שייכת למשורר ופחד שייך לסופר, כך גם הבדידות שייכת לצלם. לפיה, להיות צלם משמעו להיכנס מתוך רצון לעולם הבדידות מכיוון שזהו תרגיל אומנותי בלהיות "בלתי נראה". במהלך ההיסטוריה (הקצרה יחסית) שלו, הצילום, ובמיוחד הצלמים עצמם, הואשם פעמים רבות כי הוא בעצם מהווה מעין מעשה טרף- כאילו הרחוב הוא סוואנה והצלם הוא כמו חתול גדול, שקט ורעב, אשר מחכה ומוכן לעשות ספרינט לאחר הארוחה (כלומר התצלום) הבא שלו. במציאות אומנם, לרוב הצלם אינו בהכרח מסתתר אלא נסוג ונבלע בקהל. לאינג ברצון "מורידה" את עצמה ממסלול החיים, הופכת את עצמה לעד מתמיד, מישהו שחי בשביל לראות את החיים של אחרים, ולא בשביל להיראות בעצמה.

לעיתים קרובות מניחים כי כתיבה היא המקצוע הבודד ביותר, אבל אין לבלבל בין התבודדות לבין בדידות- האחד הוא מצב שאנחנו בוחרים בו ואילו השני הוא מצב אשר נכפה עלינו. בכתיבה, הסופרים יוצרים עולם משל עצמם, והם השליטים בו, ואילו בצילום, הצלמים עוברים ומסתובבים בעולם הקיים כאשר הם מקווים לאנונימיות ושיוכלו להצניע את עצמם מספיק בשביל להתבונן באחרים. דבר זה דורש קודם כל סוג של מחיקה עצמית כדי להתרכז בחייהם של אחרים במקום בחיינו.

זו גם כנראה הסיבה שהמון תמונות טובות נוגעות להקשר הבדידות- העדשה והמצלמה אומנם מרחיקות את האדם מהאנשים אך המרחק הזה יוצר יכולת טובה יותר לראות את מה שאנשים רגילים לרוב מתעלמים ממנו, למשל צלליות או דלתות זכוכיות מיוחדות, בניין טיח סדוק בשמש, והחזק מכל- האדם הבודד.

Alec Soth, "Riverview Motel,"
2005. Photograph by Alec Soth,
courtesy Fraenkel Gallery, San
Francisco

גם הצלמת הדרום קוריאנית מסיאול - קוון הי לין (Kwon Hea Lin) הידועה בכינויה לין (Linnnn) מביאה את הבדידות לידי ביטוי פעמים רבות בעבודותיה. היא החליטה ליצור סדרה בשם "Blow" המוקדשת כל כולה לבדידות על מנת לנסות לעורר עניין ציבורי בנושא. הסגנון של לין הינו בהחלט מאוד אישי וייחודי- האסתטיקה שלה נראית חסרת דאגות ושטחית על מנת להסתיר את אי הנוחות העמוקה שמסתירה את הסבל היומיומי שאנשים חווים. צבעי הפסטל בהם השתמשה בסדרה מתנגשים עם הבדידות ומיוצגים על ידי תנוחות שלעולם לא חושפות את פניה, כל הסדרה אפופה באווירה של סטריליות ומינימליזם.

כישורים חברתיים הם צורך בסיסי לאדם- ממש כמו שינה, אוכל וקורת גג. לאחרונה, מחקרים רבים מראים כי העולם חווה מגיפה הולכת וגוברת של בדידות, ומנפצים אתה התפיסה הנפוצה לפיה אנשים אינם סובלים מבדידות כאשר הם מוקפים אנשים.

הצלם הצרפתי, סדריק רוקס (Cedric Roux) בסדרתו "Solitude Urbaine" חיפש את ההתייחסות לחוסר הדיאלוג לגבי בדידות, הוא ניסה לתפוס רגעים של בדידות בערים המפורסמות ביותר בעולם

וניסה להעלות מודעות לרגש הבדידות כאשר הראה כי מילוני חווים אותו בעולם בכל מקום על בסיס יומיומי.

"סוגיית הבדידות היא דבר שנדון לעיתים רחוקות ברבים, האם זה נושא שאתה מנסה להעביר בסדרה? כיצד היית מתאר את הרעיון מאחורי הסדרה?" נשאל סדריק בריאיון לבלוג של לייסה קיו (Lecia Q)

סדריק השיב כי התחיל את הפרויקט לראשונה ברצינות כאשר החליט לקבץ כמה מהתמונות שצילם כדי ליצור סדרה ולספר סיפור, וסיפר כי באותה התקופה קרא המון על תופעת הבדידות בערים הגדולות. תחילה, התמקד סדריק בכך שבן אדם אחד בלבד נמצא בתוך סביבה עירונית מוכרת, אך לאחר זמן, הבין כי גישה זו יוצרת מבט מגביל. תחושת הבדידות מורכבת בהרבה מכפי שניתן להעביר באמצעות פשוט בידוד אדם בעיר. הוא ניסה להתמקד בהתנהגות של המצולמים ובהתנהגות של אנשים כשהם בקבוצה. גישה ודרך ראייה חדשה זו איפשרו לו להראות לצופה את הנסיבות הנוכחיות והמוזרות למדי בהן אנשים רבים חיים, המוגדרים על ידי תסמיני האנוכיות והנסיגה החברתית. עם שני סוגי הדימויים השונים הללו, ניסה סדריק להראות כי בדידות אינה רק פעולה של להיות לבד אלא יותר תחושה.

איפה צילמת את סדרת התמונות הזו? ואתה יכול לתאר כיצד אתה הולך לירות ברחוב? לסדרה זו התמקדתי אך ורק בערים גדולות, בהן, על פי המאמרים השונים שקראתי, תחושת הבדידות קיימת מאוד. אין דרך מיוחדת בה אני הולך לתפוס סצינות לסדרה זו. אני אף פעם לא ממקד את עצמי בנושא ספציפי כשאני ברחוב כי אני רוצה להיות פתוח לכל המצבים שהחיים יכולים להציג.

"איפה צילמת את סדרת התמונות הזו? ואתה יכול לתאר כיצד אתה הולך לצלם ברחוב?" סדריק ענה כי בסדרה הזו התמקד אך ורק בערים גדולות, בהן, על פי מאמרים שונים שקרא, קיימת מאוד תחושת הבדידות. הוא אמר כי אין לו דרך מיוחדת בה הוא בוחר לצלם תצלומים לסדרה זו, והוסיף כי כאשר הוא ברחוב הוא לעולם לא ממקד את עצמו בנושא ספציפי כי הוא רוצה להיות פתוח לכל המצבים שהחיים יכולים להציג.

"השפה הוויזואלית של הסדרה מצד אחד מסבירה את עצמה למדי. הצופה רואה אנשים לבד בעיר. אולם מצד שני יש גם כמה תמונות של קבוצות אנשים. איך שני המוטיבים המנוגדים לכאורה שניהם משתלבים בקונספט שלך?"

סדריק הסכים כי זה אכן נראה די מפתיע לראות תצלומים של קבוצות אנשים בסדרה העוסקת בבדידות, אך אם מסתכלים מקרוב על התמונות הקבוצתיות, ניתן לראות כי אין שום אינטראקציה בין האנשים ולהבחין שכל אדם שקוע לחלוטין בעולם משלו.

"איזה תפקיד נוכחות הטכנולוגיה משחקת בתמונות שלך?"

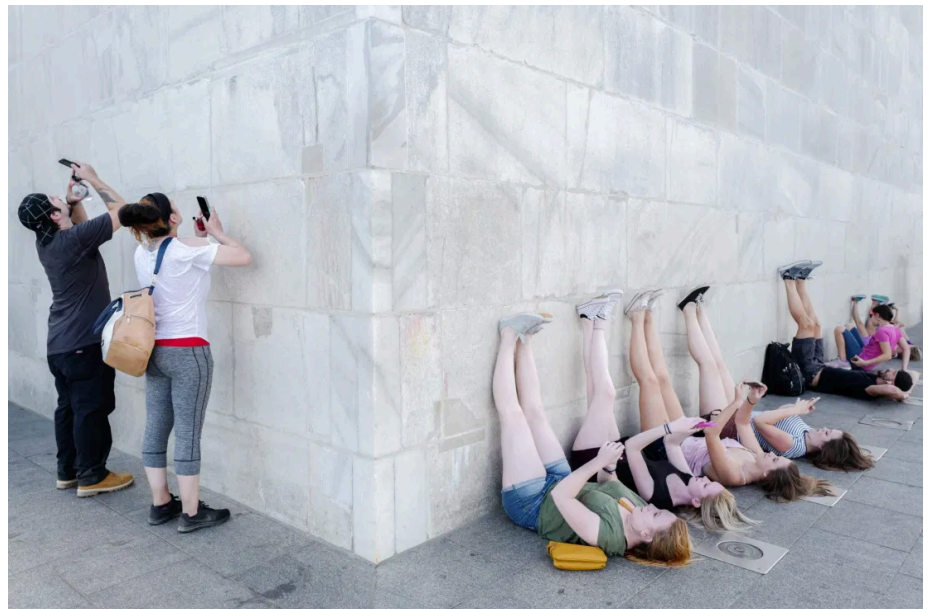
סדריק השיב כי נוכחותה של הטכנולוגיה היא אחד ההסברים לתחושת הבדידות הנמצאת בכל מקום בימינו, בתקווה שמתעוררת כשאתה עוסק בתמונות. מדיה חברתית, סמארטפונים וכו', כולם ממלאים תפקיד חשוב בעולמנו והחלו להחליף אינטראקציה אנושית אמיתית מבלי שאנשים רבים בכלל הבינו זאת.

פריז

פריז

ווינגטון די.סי

לונדון

ניו יורק סיטי

ייצוגי בדידות בחוב

ניתן לראות כי בדידות הינה נושא מאוד מרכזי בצילום הרחוב, אדוארד הופר מציג בעבודותיו בדידות עירונית, וכך גם צלמי רחוב מפורסמים רבים. אדוארד צייר אינדיבידואלים בודדים במגוון מקומות כגון תחנות דלק, דיינרים ומלונות.

בעבודה זו, למשל, הנקראת Nightawks משנת 1942, ממש ניתן לראות ולהרגיש את הבדידות והשקט. אומנם ישנם בדיינר 4 אנשים, אך לאף אחד מהם אין שום אינטרקציה עם אדם אחר בציור, כל אחד מהם מרוכז במחשבותיו ומרוחק מהאחרים.

הצלם הנרי קרטייר ברסון (Henry Cartier Bresson), תמונותיו קצת שונות מצוריו של אדוארד הופר. הן בשחור לבן ומראות יותר דרמה מאשר מלנכוליה.

Henry Cartier Bresson, Magnum photos

תמונותיו של הארי גרויארט (Harry Gruyaert) יותר
מזכירות את ציוריו של הופר בצבעוניותם וכן גם
בביצועם.

Harry Gruyaert, Magnum photos

ויויאן מאייר, אשר יותר מוכרת בצילומי השחור לבן שלה, צילמה גם תמונות צבעוניות. עיניו של האיש בתמונה נראות ריקות ומתות ומייצרות ניגודיות עם הבלונים הצבעוניים.

ויויאן מאייר

ויויאן דורותי מאייר (Vivian Dorothy Maier) (פברואר 1926 - 21 באפריל 2009) הייתה צלמת רחוב אמריקאית שעבודותיה התגלו והוכרו רק לאחר מותה. היא עבדה כארבעים שנה כמטפלת, בעיקר בנורת' שור, אילינוי בחלקה הצפוני של שיקגו. את אהבתה האמיתית, הצילום, שמרה לשעות הפנאי שלה. היא צילמה יותר מ-150,000 צילומים במהלך חייה, בעיקר של אנשים וארכיטקטורה של שיקגו, לוס אנג'לס והעיר ניו יורק, וכן טיילה וצילמה ברחבי העולם.

מאייר צילמה בעיקר בשנות החמישים והשישים חמושה במצלמת רוליפלוקס על הצוואר ובסרטי שחור לבן לכדה מאייר רגעים חולפים, עוברים ושבים, עשרים ועניים, שחורים ולבנים, חיות וילדים, וכולם נכנסו לפריימים שלה, ללא הבדל דת, מין, גיל, מצב סוציו אקונומי. מאייר גם צילמה תצלומים בסרטים צבעוניים אך רוב עבודותיה היו בשחור לבן.

במהלך חייה, צילומי מאייר לא היו ידועים ולא פורסמו, רבים מתשליליה לא הודפסו מעולם.

בחורף 2007 נכנס ג'ון מאלוף, היסטוריון חובב, אספן ומתווך דירות משיקגו, לבית מכירות קטן ושילם 380 דולר על ארגז מאובק מלא בעשרות אלפי תשלילים ישנים. מאלוף, חיפש אחר תמונות

ישנות של שיקגו עבור ספר עליו הוא עובד. אחרי שהוא חזר הביתה הוא הציץ בארגז, הבין שאין בו שום דבר שהוא זקוק לו, סגר אותו ואחסן בארון. הסיפור היה יכול להסתיים כאן, אלמלא החליט מאלוף באמצע שנת 2008 להביט שוב בתמונות: צילומי רחוב של אנשים בניו יורק ושיקגו משנות החמישים והשישים. אף אחד לא ידע על מאות אלפי הסרטים והשקופיות, שאלפים מהם כלל לא היו מפותחים.

שני אספנים נוספים משיקגו, רון סלאטרי ורנדי פרואו, מצאו גם הם כמה מהדפסים והתשלילים של מאייר בתיבות שלה ובמזוודות בערך באותה תקופה. צילומיה של מאייר פורסמו לראשונה באינטרנט ביולי 2008, על ידי סלאטרי, אך העבודות זכו לתגובה מועטה. באוקטובר 2009 פרסם מאלוף בבלוג שלו קישור למבחר מצילומיה של מאייר שהעלה לאתר שיתוף התמונות פליקר, מכאן השמועה התגלגלה מהר, ויויאן מאייר, שנפטרה ענייה וערירית רק חודשים ספורים לפני כן, הפכה לאחת מצלמות הרחוב המפורסמות בעולם. עבודותיה מוצגות כיום בכל רחבי העולם, וזוכות לשבחים ותשואות ממבקרים וחוקרי צילום. "לולא האינטרנט, הייתי מופתע אם היה קורה משהו עם העבודות שלה", אמר מאלוף.

מאייר הייתה אישה סגורה ונחבאת אל הכלים, שמעולם לא הציגה את יצירתה ולא חיפשה הכרה עבור התחביב שטיפחה בסתר, אבל עם זאת גם ברצינות ובאובססיות (היא הותירה אחריה למעלה מ-150 אלף צילומים).

מאייר הייתה אישה מאוד פרטית- החדר שלה בבתים בהם עבדה כאומנת תמיד היה נעול, והיא מאוד לא בטחה בגברים, כנראה מהטראומה של אביה שעזב אותה כשהייתה ילדה. לפעמים הטעתה אנשים וגרמה לה לחשוב כי היא מגיעה מצרפת בעקבות שעשתה סוג של מבטא צרפתי מזויף, אך למעשה הייתה מניו יורק. לעיתים רבות גם עיוותה ואייתה את שמה בצורות שונות וכן השתמשה בשמות בדויים.

סיכום

בעבודתי חקרתי את הייצוגים של בדידות צילום והבנתי כי ישנן המון דרכים בהן ניתן לבטא בדידות בצילומים, למשל גם בצילומים קבוצתיים וזה דבר שלא חשבתי עליו לפני שראיתי זאת באחד מהמאמרים שקראתי.

בנוסף התמקדתי בעבודתיה של ויויאן מאייר ולמדתי עליה כי הייתה מאוד בודדה וסגורה כל חייה וכי בעבודתיה היא מביאה לידי ביטוי בדידות בכך שהיא יוצרת הרבה ניגודים בין דברים שהם מצד אחד בודדים ודברים שהם שמחים.
בפרויקט שלי אני אקח ואעשה גם צילום רחוב וצילום טבע (כולל טבע דומם) ואנסה להעביר כמו מאייר את הבדידות שניתן לראות בכל מקום.

מאמרים:

<https://zilumbaam.com/%D7%91%D7%9C%D7%95%D7%92-%D7%A6%D7%99%D7%9C%D7%95%D7%9D/%D7%94%D7%90%D7%95%D7%9E%D7%A0%D7%AA/>

<https://www.calcalist.co.il/consumer/articles/0,7340,L-3631499,00.html>

<https://www.gordon.ac.il/sites/gordon/UserContent/files/oren.pdf>

<https://www.newyorker.com/culture/photo-booth/loneliness-belongs-to-the-photographer>

<https://www.santiniphotography.com/blog/hopper-street-photography/>

<https://www.collater.al/en/linnnn-photograohy-pastel/>

<https://www.leica-camera.blog/2018/05/11/urban-solitude/>

<https://www.smh.com.au/entertainment/movies/finding-vivian-maier-review-revealing-picture-of-a-lonely-photographic-genius-20141104-11gsxh.htm>

<https://www.newyorker.com/culture/culture-desk/vivian-maier-and-the-problem-of-difficult-women>